

از مرزبیان امور تربیتی انتظارات دانش‌آموزان دوره متوسطه بررسی

مقدمه:

با پیروزی انقلاب اسلامی ایران، تحولات گسترده‌ای در جنبه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و... جامعه پدید آمد که یکی از عناصر اصلی جامعه که نقش مهمی را در پویایی و پیشرفت جامعه دارد و در این راستا دچار تحول گردید، نظام تعلیم و تربیت کشور بود که نهادی مقدس به نام امور تربیتی در سال ۱۳۵۸ با همت و هدایت شهیدان رجایی و باهنر و با مأموریت حفظ دست آوردهای انقلاب و پرورش و تربیت کودکان و نوجوانان بر پایه ارزشهای اسلامی در بطن و ساختار نظام آموزش و پرورش جای گرفت.

با توجه به اینکه تحقق اهداف تربیت بدون برخورداری از نیروی انسانی دلسوز و کارآمد میسر نخواهد بود بر این اساس نیروهای متعهدی در ساختار اداری و در مدارس عهده‌دار مسئولیت تحقق اهداف تربیتی شدند. در این راستا نقش و عملکرد مرزبیان تربیتی به عنوان مجریان برنامه‌ها و فعالیتهای تربیتی در مدارس قابل توجه است. همچنین تمام برنامه‌ها و فعالیتهای تربیتی حوزه‌های ستادی و ادارات آموزش و پرورش و مرزبیان تربیتی علی‌القاعده می‌بایستی متناسب با سطح انتظارات مرزبیان از خود و انتظاراتی که دانش‌آموزان از آنان دارند در حد بالایی باشد و گرنه نمی‌توان به اثربخشی فعالیتهای تربیتی مرزبیان امیدوار بود. بر این مبنا و اساس ضرورت تحقیقی تحت عنوان «بررسی انتظارات دانش‌آموزان از مرزبیان تربیتی» توسط دست اندرکاران امر تربیت کشور احساس شد که در حقیقت با این بررسی به نوعی می‌توان به ارزشیابی برنامه‌ها و فعالیتهای تربیتی پرداخت از این جهت که مشخص شود آیا برنامه‌های جاری مدارس با انتظارات دانش‌آموزان همخوانی دارد یا خیر؟

امید است این بررسی و مطالعه مقدمه‌ای باشد برای اجرای تحقیقات گسترده‌تر در خصوص انتظارات مختلفی

که عناصر تعلیم و تربیت از یکدیگر دارند.

بیان مسأله:

یکی از مسائلی که هم اکنون نظام تربیتی کشور با آن مواجه می‌باشد این است که اطلاعات دقیقی در دست نیست که مشخص شود تا چه اندازه برنامه‌ها و فعالیتهای تربیتی تهیه شده توسط برنامه‌ریزان ستادی و مرزبیان امور تربیتی با سطح انتظارات دانش‌آموزان تناسب دارد. به عنوان مثال: مرزبیان امور تربیتی در زمینه امور دینی و مذهبی، انجمنهای دانش‌آموزی، اوقات فراغت، مسائل اخلاقی و رفتاری و روانی، بهداشت و تغذیه، مسائل سیاسی و اجتماعی و... انتظار خاصی از خود دارند، در حالی که دانش‌آموزان در خصوص این مسائل ممکن است انتظارات دیگری داشته باشند که تفاوت بیش از حد بین انتظارات این دو گروه می‌تواند مشکلات زیادی را در اثربخشی و کارایی برنامه‌ها به وجود آورد که البته در این تحقیق فقط انتظارات دانش‌آموزان از مرزبیان امور تربیتی مورد بررسی قرار گرفته است و بررسی انتظارات مرزبیان از دانش‌آموزان در خصوص فوق باید به عنوان مکمل این مطالعه مقدماتی در آینده توسط مسئولین ذیربط انجام پذیرد.

ضرورت و اهمیت بررسی

ضرورت اجرای این بررسی، برنامه‌ریزی صحیح‌تر و منطقی‌تر می‌باشد. اصولاً برنامه‌ریزی صحیح می‌بایست به نیازهای اساسی شرکت کنندگان در آن برنامه توجه نماید و برنامه‌ریزیهای تربیتی از این قاعده مستثنی نبوده بلکه با توجه به اثرات دائمی و درازمدت برنامه‌های تربیتی، باید دقت بیشتری در این مورد به عمل آید. مثلاً اگر ما بتوانیم در برنامه‌های تربیتی به انتظارات مختلف دانش‌آموزان توجه نماییم به یقین برنامه ما مؤثرتر از زمانی است که نسبت به موضوع بی‌توجه باشیم پس بررسی انتظارات دانش‌آموزان از مرزبیان تربیتی به عنوان یکی از عناصر اصلی

برنامه، ضرورتی اجتناب ناپذیر است که در پرتو آن خواهیم توانست انتظارات مختلف دانش‌آموزان از مریبان تربیتی را شناخته و آنگاه برنامه‌ریزی را به گونه‌ای تدوین کنیم تا مریبان تربیتی در جهت آن حرکت نمایند.

تعریف عملیاتی مفاهیم:

انتظارات: در این بررسی منظور از انتظار، خواسته‌ها و توقعاتی است که دانش‌آموزان در زمینه‌های مختلف از مریبان تربیتی خود دارند و خواهان رعایت و توجه آنها از سوی مریبان تربیتی خود هستند.

مریبان امور تربیتی: منظور کارکنان شاغل در معاونت پرورشی و زارت آموزش و پرورش بوده که با ابلاغ رسمی از منطقه محل خدمت خود تصدی کلیه فعالیت‌های پرورش و تربیتی را در سطح مدرسه به عهده دارند.

جامعه آماری:

دانش‌آموزان نظام قدیم و جدید مقطع متوسطه شهر تهران در سال تحصیلی ۷۳-۷۴.

حجم نمونه:

۳۵۵ نفر به شرح جدول ذیل:

شیوه نمونه‌گیری

نمونه‌گیری تحفیف بر طبق شیوه خوشه‌ای و طبقه‌ای تصادفی صورت گرفت. به این نحو که در ابتدا مناطق بیست‌گانه شهر تهران به سه بخش شمالی، مرکزی و جنوبی تقسیم گردید آنگاه از هر بخش به تصادف دو منطقه انتخاب گردیدند سپس از هر منطقه به تصادف دو منطقه انتخاب گردیدند. سپس از هر منطقه به تصادف یک دبیرستان پسرانه و یک دبیرستان دختران انتخاب شدند آنگاه از هر دبیرستان یک پایه اول و یک پایه دوم و یک پایه سوم به تصادف انتخاب گردیدند سپس از هر پایه به شیوه تصادفی سیستماتیک، افراد مورد نیاز برگزیده شدند.

توضیح:

با توجه به تعطیلی مدارس در خردادماه، اجرای پرسشنامه در کلاسهای چهارم همه مناطق و کل اجرا در منطقه ۱۷ حاصل نگردید.

ابزار گردآوری اطلاعات:

با توجه به اینکه قرار شد این بررسی مقدمه‌ای برای تهیه اجرای یک تحقیق کامل باشد لذا پرسشنامه‌ای حاوی ۶ سؤال هویت و دو سؤال دو گزینه‌ای و ۱۱ سؤال باز و تشریحی تهیه گردید. علی القاعده در آینده باید با استفاده از اطلاعات حاصل از این بررسی مقدماتی پرسشنامه‌ای به صورت چند گزینه‌ای تهیه و پس از محاسبه اعتبار و روایی آن، در سطح کشور اجرا گردد.

نتایج حاصله از داده‌ها:

۱- از مجموعه ۳۵۵ نفر شرکت کننده ۲۴۷ نفر (۹۸ درصد) به داشتن مربی تربیتی در مدرسه خود اشاره نمودند.
۲- ۲۷۷ نفر (۷۸ درصد) از دانش‌آموزان اظهار نموده‌اند که مربی تربیتی خود را می‌شناسند و ۲۲ درصد آنها به عدم شناخت مربی اشاره کرده‌اند و ۰/۲ درصد نیز نظری ابراز ننموده‌اند.

۳- دوست شدن با دانش‌آموزان و رابطه صمیمانه با آنها داشتن (۲۲ درصد)، بردن دانش‌آموزان به اردو (۲۰ درصد)، عدم تبعیض بین دانش‌آموزان و داشتن رابطه با فرد فرد آنها (۱۶ درصد)، استفاده از همکاری تمام دانش‌آموزان در اجرای برنامه‌ها و مسابقات (۱۱ درصد)، راهتمایی دانش‌آموزان در زمینه‌های مختلف (۱۰ درصد)، به جای آوردن مراسم اعیاد و... صبحگاه و نماز و نظارت بر آنها (۹ درصد)، برپایی مسابقات فرهنگی - ورزشی - هنری - مذهبی (۷ درصد) به ترتیب مهمترین انتظاراتی بوده که به طور کلی دانش‌آموزان از مریبان تربیتی خود داشته‌اند.

۴- مهمترین انتظارات دانش‌آموزان از مریبان تربیتی در زمینه‌های فرهنگی و

هنری به ترتیب عبارتند از: اجرای بیشتر مسابقات در مدرسه (۳۲ درصد)، تشویق دانش‌آموزان در این زمینه (۱۳ درصد)، مشارکت کلیه دانش‌آموزان در امر مسابقات (۱۲ درصد) دادن اطلاعات لازم در این زمینه (۹ درصد)، عدم انتخاب افراد خاص جهت مسابقات (۸ درصد)، گذاشتن کلاسهای آموزشی (۶ درصد)، برگزاری نمایشگاههای مسابقات هنری (۵ درصد)، فعالیت و کوشش مربی در این امور (۵ درصد).

۵ - مواردی که دانش‌آموزان در زمینه امور دینی و مذهبی به آن اشاره کرده‌اند به ترتیب به قرار زیر است: تشویق دانش‌آموزان جهت شرکت در نماز جماعت (۲۱ درصد)، اجباری نبودن امر نماز جماعت (۲۰ درصد)، برپایی نماز جماعت در مدرسه (۱۱ درصد)، یاد دادن نماز و مسائل مربوط به آن (۱۱ درصد)، برگزاری با شکوه نماز جماعت و فعال و جدی گرفتن آن (۱۰ درصد)، در نظر گرفتن محل مناسب برای نماز و تمیز و مرتب بودن محل نماز (۱۰ درصد)، طرح مسائل دینی در بین نماز جماعت (۹ درصد)، دعوت از امام جماعت (۷ درصد).

۶- مهمترین انتظارات دانش‌آموزان از مریبان امور تربیتی در زمینه تشکیل انجمنهای دانش‌آموزی به قرار زیر است:

عدم اختصاص عضویت در تشکلهای یک افراد خاص (۱۴ درصد)، گسترده‌تر کردن فعالیت‌های انجمنها (۱۰ درصد)، تشکیل انجمنهای دیگری به جز انجمن اسلامی در مدرسه (۹ درصد)، تشویق دانش‌آموزان جهت جذب در انجمنها (۸ درصد)، عدم اطلاع از وجود انجمنها (۷ درصد)، شرکت دانش‌آموزان در انجمنها بنا به ذوق و علاقه آنان (۶ درصد).

۷- افزایش بازدیدهای علمی در مدارس (۴۰ درصد)، عدم اختصاص به یک افراد خاص (۲۲ درصد)، بردن به مکانهایی که اطلاعات دانش‌آموزان افزایش یابد (۱۲ درصد)، عدم اطلاع از اردوها و... و نرفتن به

چنین اردو‌هایی تاکنون (۸ درصد)، بردن به مکانهای مسورد علاقه دانش‌آموزان (۷ درصد)، برنامه‌ریزی قبلی جهت اردو (۴ درصد)، از جمله مواردی بوده که دانش‌آموزان در زمینه برنامه‌های خارج از مدرسه و اوقات فراغت ذکر نموده‌اند.

۸- در رابطه با انتظار دانش‌آموزان از مربی پرورشی به عنوان یک عضو ستاد تربیتی، دانش‌آموزان به ترتیب موارد زیر را ذکر کرده‌اند:

داشتن رابطه صمیمانه با دانش‌آموزان (۱۴ درصد)، حل مشکلات تربیتی دانش‌آموزان (۱۲ درصد)، عدم اطلاع (۶ درصد)، نمونه بودن مربی از لحاظ رفتار و اخلاق (۶ درصد)، تصمیمات ستاد به نفع شاگردان باشد (۵ درصد).

۹- داشتن رابطه صمیمانه با دانش‌آموزان و مهربان بودن مربی (۲۶ درصد)، توجه به مشکلات دانش‌آموزان و حل آنها (۲۰ درصد)، شناخت و درک دانش‌آموزان (۱۳ درصد)، راهنمایی و هدایت دانش‌آموزان (۸ درصد)، صحبت با دانش‌آموزان (۶ درصد)، تشکیل کلاسهای مشاوره‌ای (۶ درصد)، از مهمترین انتظاراتی بوده که دانش‌آموزان به ترتیب در زمینه مسایل اخلاقی و رفتاری و روانی از مربیان تربیتی خود داشته‌اند.

۱۰- در زمینه امور بهداشتی و نظافت مدرسه دانش‌آموزان موارد زیر را به ترتیب ذکر کرده‌اند:

نظارت بر نظافت محیط مدرسه و بخصوص دستشویی‌ها (۲۸ درصد)، تشویق دانش‌آموزان جهت حفظ نظافت (۱۰ درصد)، نظارت بر بهداشت بوفه (۱۰ درصد)، عدم ارتباط این مسایل به مربی تربیتی (۹ درصد)، قرار دادن وسایل بهداشتی بخصوص صابون در اختیار همه (۹ درصد)، آموزش مسایل بهداشتی (۹ درصد)، رسیدگی به مسایل بهداشتی دانش‌آموزان (۷ درصد).

۱۱- آشنا نمودن دانش‌آموزان با مسایل سیاسی و اجتماعی (۲۰ درصد)، تشکیل جلسات بحث و سخنرانی (۱۵ درصد)، دادن

اطلاعات درست و راهنمایی دانش‌آموزان (۱۳ درصد)، عدم اطلاع و انتظار (۱۱ درصد)، بیان مشکلات و مسایل جامعه (۶ درصد)، نظرخواهی از دانش‌آموزان در این زمینه (۵ درصد)، از مهمترین انتظارات دانش‌آموزان از مربیان تربیتی در مورد مسایل سیاسی و اجتماعی مدرسه می‌باشد.

۱۲- از دید دانش‌آموزان مربیان پرورشی باید دارای ویژگیهای زیر باشند:

داشتن روی گشاده و اخلاق حسنه (۵۱ درصد)، داشتن ارتباط صمیمانه با دانش‌آموزان (۳۴ درصد)، دارای صفات فروتنی و راز داری و تدین (۱۸ درصد)، اطلاع از مسائل مختلف و تحصیلکرده (۱۱ درصد)، عدم تبعیض بین دانش‌آموزان (۱۰ درصد)، آشنایی با رویه دانش‌آموزان و مسایل روانشناسی (۷ درصد)، همفکری با دانش‌آموزان (۷ درصد)، خوش تیپ و زیبا و آراسته (۷ درصد).

۱۳- پیشنهادهایی که دانش‌آموزان در رابطه با مطالب پرسشنامه مطرح کردند به شرح زیر است:

آگاه نمودن دانش‌آموزان با نظام جدید متوسطه (۷ درصد)، استخدام افراد لایق برای مربیگری (۳ درصد)، نظرخواهی گسترده‌تر در رابطه با مربیان تربیتی و به کار بستن نتایج تحقیقات در این زمینه (۲ درصد).

پیشنهادهای:

۱- با توجه به تعدد و تنوع انتظارات دانش‌آموزان در زمینه‌های مختلف به نظر می‌رسد در برنامه‌ریزیهای تربیتی در سطح حوزه‌های ستادی و ادارات کل کمتر به نیازها و انتظارات مربیان توجه می‌شود. لذا ضروری است از نتایج این بررسی در برنامه‌ریزیهای تربیتی به نحو مطلوبی استفاده شود.

۲- نتایج به دست آمده از این بررسی در حقیقت از زاویه‌ای نیازها را به ترتیب اولویت مشخص نموده است لذا در تصمیمات برنامه‌ریزیهای تربیتی می‌بایست به این اولویتها توجه خاصی

نمود.

۳- به نظر می‌رسد انتظاراتی که دانش‌آموزان از مربیان تربیتی خود دارند با انتظاراتی که خود مربیان تربیتی از خود دارند فاصله داشته باشد یعنی مربیان تربیتی بعضی از نقشها را در اولویت می‌دانند در حالی که ممکن است نقشهای دیگری از نظر دانش‌آموزان در اولویت باشد لذا پیشنهاد می‌شود یک بررسی علمی در خصوص انتظاراتی که مربیان تربیتی از خود دارند نیز صورت گیرد آنگاه فاصله‌ای که بین انتظارات دانش‌آموزان از مربی و مربیان تربیتی از خود دارند مشخص شود و سپس از طریق مشارکت هر دو گروه در تصمیمات برنامه‌ریزی این فاصله به حداقل ممکن برسد.

۴- امروزه استفاده از تکنیکهای برنامه‌ریزی در تصمیمات مسئولین آموزشی و تربیتی کمتر مورد استفاده قرار می‌گیرد بنابراین باید سعی شود تا روشها و الگوهای مختلف برنامه‌ریزی مطالعه و پس از تجزیه و تحلیل آنها بتوان بهترین الگو و روش را در برنامه‌ریزیهای تربیتی مورد استفاده قرار داد و از این پس نظر یک یا چند نفر افراد محدود در دفاتر ستادی و یا ادارات کل و مناطق که اطلاع زیادی در امر برنامه‌ریزی ندارند نباید تنها ملاک تصمیم‌گیری برنامه‌های تربیتی باشد لذا در آینده نزدیک می‌بایست هر برنامه‌ای مبتنی بر یک سنجش نیاز قبلی باشد و وقتی نیازها مشخص شدند اولویت‌بندی شوند و آنگاه برای رفع نیازها به تدوین اهداف پرداخت و سپس کلیه فعالیتها و امکانات را برای تحقق اهداف بسیج نمود و در نهایت پس از اجرای برنامه به ارزشیابی آنها بپردازیم تا برنامه پس از اصلاحات لازم مجدداً اجرا شود و همینطور این روند ادامه پیدا نماید و در هر مرحله مراحل برنامه‌ریزی جو معنوی مکتب حیات بخش اسلام می‌بایست مثل یک چتر همه را در برگیرد.